MOLITOR – DE THERMIS – 1676

3.

T T
a
22

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

Accession Number

Press Mark
MOLITOR, J.H.

65603/A

DE TERMIS ARTIFICIALIBUS
Aut:
I.H: MOLITOR.

X3

JOANNIS HORATII MOLITOR,
Philoſ. & Medic. Doctoris
TRACTATUS,
De
THERMIS
ARTIFICIALIBUS
SEPTEM MINERALIUM
PLANETARUM,

In quo propoſitis aliorum authorum Thermis, noſtrarum Thermarum ingredientia ac virtutes, unà cum modo generationis minerálium in terræ viſceribus exponuntur, quæſtiones celebres Thermas noſtras attingentes ſolvuntur, ac quomodo corpus ante uſum illarum præparandum explicatur.

Cum duplici Indice Capitum & Rerum.

JENÆ,
Excudebat SAMUEL Krebs.
ANNO M. DC. LXXVI.

ILLUSTRISSIMO, PER-
ILLUSTRIBUS, NOBILIBUS,
AC GENEROSIS
DOMINIS, DOMINIS.

ILLUSTRISSIMO DOMINO

JULIO FERDINANDO
COMITI à JAROSCHIN,
Domino in Banchvvitz, Gülichen, & Wenſchovvitz,
Sac. Cæſ. Majeſtatis Conſiliario,
Camerario actuali, nec non Capitaneo Ducatûs Wratislavienſis.

PERILLUSTRI DOMINO

FRIDER. MAXIMILIANO
à RETHEL & HENNERSDORFF,
Domino in Schmidefelt, & Ellgutt Equiti aurato,
Sacræq́; Cæſ. Majeſt. Conſiliario,
& prædicti Ducatûs Wratisl. Capitaneatûs Aſſeſſori, nec non Comiti Palatino.

PRÆNOBILI DOMINO

ELIÆ MICHAELI
à BACHSTEIN & FRANCKENDORFF,
Domino in Leonhartvvitz, nec non in Regio Feudo Caſtrenſi Kreickau & Weigvvitz,
Sacræq́; Cæſ. Majeſt. Conſiliario,
& Ducatûs Wratisl. Cancellario.

ETſi vereri meritò poteram, ne ineptum ſit, audaculumq́; facinus, Viros pro plurium ſalute ad clavum excubantes ex improviſo interpellare, & à publicis ſeriisq́; negotiis ad madidas Thermas avocare: Illuſtris tamen Veſtra in bonas litteras voluntas, ac prolixus manſuetiorum Muſarum amor, eum mihi addiderunt

runt animum, ut quod facio, intrepidè facere nullus dubitârim. Antiquis hiſtoriæ monumentis aſſeritur, Illuſtriſſime, Perilluſtres, Nobiles, *ac* Generoſi DOMINI, DOMINI, *ab Jonicis adoleſcentibus jactum retis cujusdam, comparatum, emptumq́; ſed piſcium locô tripodem aureum è maris vorticibus eductum, eundemq́; in contentionem vocatum, tandem ab oraculo Delphico, ſapientisſimo Græcorum fuiſſe primò nuncupatum. Si nova veteribus, conſequentia antecedentibus, & ſacra minus religioſis conferre*

licet, Tripodis hujus ratio expiſcati, cum noſtri partibus operis, plurimum ſimilitudinis habere comperietur. Votivum Apollini munus è metallo conflatum traditur pretioſo: Idem in Tractatu noſtro, ſi ejus viſcera penetrabitis, reperietis. Tripodem aureum è profundo Oceani ſinu retis iactus hominibus impertivit: quot nobis lucubrationes ineundæ, quot labores exhauriendi, quantumq́ ſollicitudinis obeundum, antequam Thermæ noſtræ eo, quo decent, modo præſcribantur, ac præparentur? Verum hoc unum in

utrumq;

utrumq; diſcrimen, quod Tripus ille, ſimul ex retibus extractus, non parum disſidii, cui addiceretur, excivit: Tractatus verò hic noſter jure publico donandus, necdum incudi mandabatur, cùm illius inauguratio certo certior conſtitit & innotuit. Vobis enim, Illuſtriſſime, Perilluſtres, Nobiles, ac Generoſi DOMINI, DOMINI, *has Thermas conſecrare volui, debuiq;* Tibi, *præprimis,* Illuſtriſſimo DOMINO JULIO, Comiti à Jaroſchin, *qui præter Nobilis ſtemmatis conſpicuitatem tantas à natura accepiſti do-*

tes; hæc certò aliis fuit aliquantum mortalibus parcior, ut in Te unum videretur profuſior; ſapientiam in omni rerum genere ſumma cum probitate conjunctam tenes, ut in Te procul dubio præ cunctis hoc quadrat elogium:

Quem tellure ducem Germanâ
dixero natum,
Qui mage Te variis ſtudiis ſit
artibus aptus?

Tibi *non minus* Prænobili, *ac* Generoſo DN. FRIDERICO MAXIMILIANO à RETHEL, *hunc meum laborem donare volui, ſcio enim animum* Tuum *his ſummopere* *dele-*

delectari, multosq; Tibi *authores eſſe, hinc inter illos numerari volui. Sed quid de* Te Prænobili DOMINO ELIA MICHAELE à BACHSTEIN, *dicam? Sciunt enim omnes, quod dicere volo, præter innumera alia naturæ miracula Te inſtructisſimam tenere Bibliothecam, è qua nuper liberali manu meam locupletaſti, vicisſim igitur Tuæ liberalitati, ſi hoc tractatu non ſatis fiet, cum tempore ſi munificentisſimo Veſtrarum virtutum rore me aſpergetis, pluribus faciam. Interim verò ſitis hujus Tractatus* Caput,

Oculus, Gemma, *imò* Corona *fulgidiſſima*, *quæ complectitur ſuo*

Sardonychas, Smaragdos, Adamantas, Jaſpidas auro.

Et Zoilos, ac Ariſtarchos iniquos, non enim defuturos illos perſpectum habeo, Veſtra Authoritate ultra Thulen abigatis, ut Thermæ noſtræ non à Theonino dente, atq; à viperinis Momi inſultibus turbentur, ſed ut claras ipſi intrare, ac Vobis vitam dare, posſitis, nam:

Non eſt, vivere, ſed valere, vita.

Valea-

Valeatis igitur æternùm & felicisſimè perpetuò gubernetis.

Illuſtriſſimi, Perilluſtrium, Nobilium, ac Generoſorum DOMINORUM

Datum Wratislaviæ è Muſeo meo, menſe Octobris, Anno 1676.

Obſervantiſſimus

AUTHOR.

IN

THERMAS ARTIFICIALES E SEPTEM PLANETARUM MINERALIBUS COMPOSITAS

AUTHORE,

JOAN. HORATIO MOLITOR,

Philoſophiæ & Medicinæ Doctore.

JOAN-

JOANNES HORATIUS MOLITOR.

Septem Anagrammata.

A Latio novis orno Thermis.
Lito ſanus amori, & honori.
Unio lates in amoris thoro.
Solii honor natus à merito.
O ſi munio, honor alit artes.
Uniet Soli à throno amoris.
Io! ſanè honos molitur arti.

A LatioThermasMolitor *molitur, Honori*
Quas juvat artifici compoſuiſſe manu.
Virtutem Aſtrorum tribuunt mineralia, Solis
Indita vis, Veneris *gratia, præſtat opem:*
Jupiter *inſtillat, format* Cyllenius *artem,*
Cynthia, Saturnus, Mars, *comitantur opus.*
Orno novis, *cœli dum ſpirat gratia,* Thermis,
Authoris proprium nomen ab arte refert;
Nomina ſæpè ſuis ſi ſint conformia rebus,
Magna ſub hoc virtus ſchemate nata latet.
Deſluit ex aſtris virtus in viſcera terræ,
Perdita quâ miſeris reſtituenda ſalus. *Veſi-*

Veſica & renum cruciet ſi calculus
ingens,
Inficiat ſcabies ſi nocitura cutem.
Si gravis infeſtet capitis ſuprema catharrus,
Atq; catachyſmus pectoris ima premat.
Dragmate ſub certo medicis his utere Thermis,
Indita vis celerem ſuppeditabit opem.
Contractis ex hoc veniet medicamine nervis
Subſidium, cedent ulcera, phlegma, lues:
Exilium Podagræ Thermarum myſtica virtus
Inſinuat, palmam chiragra preſſa dabit:
Matricis purgat vitium vis inclyta, philtrum
Mitigat, ut caſti proſit amoris opus;
Coli-

Colica ſi teneros affligat paſſio ner-
vos,
Et nimio tumeat grande dolore
jecur,
Dum capitis turbant genii fomenta
dolores,
Conſtrictum pectus dum premit
aſthma tuum,
Dum lentâ marcet corpus putredi-
ne, Thermis
Utere, nam virtus indita præ-
ſtat opem:
Aſſertis medicum dabit experien-
tia votum,
Et dicet, felix cura coronat opꝰ.
Has igitur foveat Thermas vene-
randa Budorgis,
Quas lubet artifici ſuppeditâſſe
manu.

In gratiam Operis & Authoris
apposuit
EPHRAIM NASO
à LÖWENFELS.

IN-

INDEX CAPITUM.

CAPUT I.

DE Thermis Artificialibus in genere.

CAPUT II.

An Artificiales Thermæ prævaleant naturalibus.

CAPUT III.

De Thermis Artificialibus ex ſeptem Mineralibus Planetarum.

CAPUT IV.

Declaratio ingredientium Thermarum Artificialium ſeptem Mineralium Planetarum.

CAPUT V.

Quomodo Mineralia in terræ viſceribus generentur.

CAPUT VI.

Vires omnium ſimplicium noſtras Thermas ingredientium.

ARTI-

INDEX CAPITUM.

ARTICULUS I.

De Alumine.

ARTICULUS II.

De Antimonio.

ARTICULUS III.

De Arſenico correcto.

ARTICULUS IV.

De Ferro.

ARTICULUS V.

De Nitro.

ARTICULUS VI.

De Plumbo.

ARTICULUS VII.

De Sale.

ARTICULUS VIII.

De Sulphure.

ARTICULUS IX.

De Vitriolo.

CA-

CAPUT VII.

An retineat compoſitum vires ſimplicium, quibus conſtat.

CAPUT VIII.

De virtutibus Thermarum Artificialium ex ſeptem Mineralibus Planetarum.

CAPUT IX.

Quæſtiones nonnullæ ſolvuntur.

CAPUT X.

De Diſpoſitione corporum pro Thermis noſtris in genere.

Ad Lectorem.

VT veriſſimum eſt illud, quod vulgò dicitur (amice Lector) Ariſt. c. 4. l. 1. de cœlo ſub finem, Deum & naturam ejus miniſtram nihil fruſtrà feciſſe; ita veriſſimum etiam, non omnem omnia ſcire: ille enim hoc, iſte illo donô à Deo & natura acceptô gaudet, quod verò Deus dedit, hominem invidere nefas eſt. Accepi per meum ſtrenuum à juventute

labo-

laborem in artibus liberalibus ac ſcientiis adhibitum à DEO TER Optimo, ac meis patronis arcanum præter alia nobile, Thermas ſcilicet Artificiales ſeptem Mineralium, Planetarum, quæ, SUMMO NUMINI laus & gloria, multos ab aliis deſperatos ſalvârunt, ſalvant, ac ſalvabunt. Cùm verò aliqui inventi, qui illas jam multis antè annis inventas eſſe proclamant, ut cap. 3. audies; coactus ſum Tractatum hunc in lucem dare: ſpero, benevole Lector, te illum gratô animô ſuſce-

ptu-

pturum, quod ſi fiet, paucis pòſt annis illas publicatas habebis (hac enim vice mihi non plus conceſſum erat) nullum enim ego ſecretarium agere peto, ſed quæ ſcio, in bonum publicum lubens dabo. Vale.

CA-

CAPUT I.

De Thermis Artificialibus in genere.

TOt ferè Thermarum Artificialium, quot Authores, deſcriptiones eſſe, oculatus videt: ſi enim Leonhardi Fuchſii Scholæ Tubingenſ. Publici Profeſſ. Inſtitutiones pervolvantur, invenientur c. 30. hæ ad coxæ dolores recommendatæ.

℞. *herb. meliloti.*
chamœmel.
anethi.
ſem. fœnigræci.
lini, aa. m. ij.

herb.

2.

herb. abſinth. vulg.
menthæ.
pulegij.
calaminth.
abrothani.
chamæpityos.
ſtœchados arab.
betonicæ.
ſampſuchi.
verbaſci odor.
ſalviæ.
chamædr. ana m. iß.

bulliant in cacabo ▽ fontanâ quoad tertia ejusdem pars diſſipetur, dein colentur, ▽ colatæ adjiciatur:

☿ris vivi. ℔ß.
🜕tri. ℥iv.
⊖lis commun. ℥vj.

Iterum ferveant unicâ duntaxat ebullitione, ac colentur, & colata ▽ uſui ſervetur.

Medi-

Medicina practica Hieronymi Capivaccii Medici, ac Profeſſoris Patavini lib. 1. cap. 7, has continet:

℞. *♀ris vivi* ℔i.
⊖lis ℔ß.
majoranæ.
ſerpilli.
ſtœchados.
calaminth. mont.
ſalviæ.
betonicæ,
roriſmar.
pulegii.
meliſſæ. ana. m. j.
F. l. a. decoctum.

D. Joannis Michaëlis manuſcripta ſequentes duas habent:

I.

℞. *fol. majoranæ.*
prim. veris.
chamædryos.

chamæpityos ana. m. iij.
roriſmarini.
ſalviæ ana, m. ij.
🜍ris vivi. ℔. iij.
⦶tri. ℔. j.

II.

℞. *herb. ſerpilli.*
ſalviæ.
origani.
chamædr.
chamæpit.
fol. lauri. ana. m. iij.
roriſmar.
flor. chamæmill. ana. m. iij.
rad. imperat. ℥iij.
🜍ris vivi. ℔. iij.
⦶tri. ℔. j.

Joannis Guintherii Andernaci commentaria de nova & veteri Medicina ultra duodecim earum continent formulas; idem vel ſimile habet methodus curando-

rum

rum morborum Gulielmi Rondeletii, & innumerorum Authorum, quorum Thermæ ſolent vel herbis & mineralibus ſimul mixtis, vel ſolùm mineralibus, ut ♀re, calce, ſale, nitro, &c. conſtare; mutatâ ſolummodo doſi, vel numero ingredientium ſecundum judicium ordinantium, non verò ſecundùm influxum cœleſtem, quem non ſolùm negligunt, verùm inutilem eſſe nonnulli pagani Practici autumant, cùm tamen contrarium quotidiana experientia demonſtrat, ita ut, ſi hujus loci eſſet, vivis demonſtrarem; hinc etiam eſt, quod noſtri moderni Practici artificiales Thermas parvi faciant, ignorantes errorem in præparatione eſſe, mittunt igitur ſibi commiſſos patientes ad na-

turales quaſcunque, cùm tamen illæ artificialibus longè ſint inferiores; ut ſequenti capite audietis.

Caput II.

An artificiales Thermæ prævaleant naturàlibus?

ARtificiales præſtantiores eſſe naturalibus non ſolùm experientiâ conſtat, verùm etiam ratione evincitur; ars enim non amplius potenti naturæ ſuccurrit, juxta illud: ubi deſinit natura, ibi incipit artifex. Ita ut multa audimus, videmus, & ſentimus, quæ non audiremus, videremus, ſentiremus ex natura, niſi ars ſuccurriſſet. Accedit, artificiales ſecundum naturam & mor-

morbi & ægri, ac influxum cœleſtem poſſe mutari, quod naturales non admittunt, ſæpè quidem mutantur à natura, ſed in incommodum utentium, v. g. ſi habuerint in venis metalla poros aperientia, quibus conſumptis, vel occluſis venis, aperiuntur aliæ venæ continentes metalla constringentia, e. gr. vena ♀rea nervos mollit, vena aluminoſa adſtringit. Item in anno biſſextili Thermæ naturales omninò noxiæ ſunt ob rationes à Paulo de Sorbait Philoſoph. ac Medic. Doctore & Profeſſore Primario Viennenſi, ac Sacræ Imperatricis Eleonoræ, Viduæ, perſonæ, Medico, ac olim Præceptore meo venerando fol. 524. allatas. Hinc caveant poſt annum Thermarum naturalium amatores. Sed:

 Obji-

Objiciat mihi aliquis Practicus paganus: ſi artificiales præſtantiores eſſent naturalibus, malè facerent multi Practici, infirmos jubentes per tàm ſpatioſam viam Thermas naturales frequentare. Reſpond. peſſimè facere eos, & experientiâ conſtat, non ſolùm incuratos, verùm infirmiores ſæpè redire, qui deinde per artificiales ritè compoſitas, ac præparatas curantur, & à me multi curati ſunt; cauſa autem, cur noſtro ſæculo infirmi mittantur ad Thermas naturales, eſt, quòd artificiales Thermæ vel malè præſcribantur, ut præcedente capite inſinuatum, quando nimirum non attendunt ad curſum ſiderum, vel benè præſcriptæ malè præparantur à famulis; audivi ipſe à Practico pagano,

gano, non velle balneatorem agere: ô dictum indignum Medico! nonne Galenus ipſe balnea præſcripſit, & paravit? pudet te parare balnea & facis ſtercora? Medicus es, & pudet te medicinam facere?

Objiciat aliquis ſecundò: naturales curant affectus, quos artificiales non curant, & tamen non mutantur ſecundum curſum ſiderum; Quis ergò illas mutaret? Reſpond. primò: diſtinguendo antecedens: naturales curant affectus, quos artificiales ſiniſtrè præſcriptæ vel præparatæ non curant, concedo; quos artificiales dextrè præſcriptæ & præparatæ non curant, nego. Reſpond. ſecundò: mutantur ſecundum curſum ſiderum à natura, quæ illas producit; ſic etiam ar-

tificiales mutandæ ſecundum influxum ſiderum ab artifice, qui illas facit. Tres enim mutationes quælibet Thermæ poſtulant, nimirum juxta curſum ſiderum, naturam ægri, & morbi; primam mutationem habent Thermæ naturales, reliquas duas non; artificiales omnes tres habere poſſunt, hinc præſtantiores ſunt Thermæ artificiales naturalibus.

CAPUT III.

De Thermis Artificialibus ex ſeptem mineralibus Planetarum.

MIneralia latè accepta, quæ noſtras Thermas ingrediuntur, ſunt ſeptem, quodlibet certo Planetæ familiare, ita ut rectè

rectè Thermæ artificiales ſeptem mineralium Planetarum vocantur; cùm verò hæ Thermæ in ſummo arcano adhuc ſint, hinc mihi non conceſſum fuit, modum præparandi, nec doſin addere, ſed ſolùm ingredientia, ac operationes publicare; ſiquidem nonnulli, neſcio an ſtupidi, an docti gloriabantur, ſe idem ſcire, ſed non velle practicare, cum tamen feliciſſimos effectus viderint, & adhuc vident. Veniebat etiam paucis antè menſibus ſtoicus Chriſtianus, ut cum Helmontio loquar, ac deprædicabat, ſe idem ſcire, nihilque aliud eſſe, quàm calx & ſulphur: Helmontius te rectè Stoicum nominavit, quia more Stoicorum agis. Sed non eſt hujus loci, multa cum Stoicis agere, ſed ad Thermas

 meas

meas propero, quæ non (ut aliæ) veſicas trahunt, excoriant cutem, ac alia ſexcenta incommoda adferunt; ſed quas ſine periculo omni tempore intrare poſſum, & ſi ſecundum curſum ſiderum, naturam ægri ac morbi mutantur, feliciſſimos effectus edunt. Sunt autem hæc ingredientia:

℞. *plumbi mei.* ♄.
concreti mei. ♃.
ferri. ♂.
ſulphur. ☉.
antimon. mei. ♀.
arſenici corr. ☿.
vitrioli mei. ☾.

Hîc unum addere libuit, nimirum illud, quod vides, & in ipſo cœlo, ac Planetarum ſphæris intueri potes: Saturnum ſupremum eſſe, cui ſuccedit Jupiter, huic Mars, poſtea Sol, quem ſe-

qui-

quitur Venus, hanc Mercurius, ultimo loco Luna ſtatuitur. Conſidera velim, quòd Planetarum virtutes non aſcendant, ſed deſcendant, dat hoc in noſtris Thermis ipſa experientia, quòd ex Venere non fiat Mars, ſed ex Marte Venus, utpote quid inferius, ſic etiam Jupiter facile tranſmutatur in Mercurium, quia ſibi oppoſiti, ac Mercurius inferior Jove, vides enim Jovem ſecundum à firmamento, Mercurium ſecundum à terra, ſic Saturnus primus à cœlo, Luna prima à terra, inter quos magnam correſpondentiam eſſe non te latere debet; Sol medius eſt, ideoque ſe omnibus miſcet, ſed nunquam per inferiores melioratur. Sciunt quidem nonnulli & ipſe vidi (ac fieri poſſe D.D. Philippus Jacobus

Sachs à Levvenheimb, in Miſcellaneis primi anni obſervat. XVII. de auro chymico, ex diverſis authoribus oſtendit) ferrum in cuprum, ſeu Venerem mutare, ſciunt è Jove facere Mercurium, ſunt etiam, qui è Saturno conficiunt Lunam, ſed eorum labor ab eo, qui in noſtris Thermis exigitur, longè diverſus eſt; ſi enim hoc modo procedere velis, prout illi, ſcias quod nihil aliud efficies niſi unicum metallum, quod ſi in pulverem mutes, ac ſ. q. butyri vel axungiæ porci cum modico farinæ & ſacchari permiſcebis, habebis medium certiſſimum occidendi quodcunque animal, maximè verò mures ac glires. Experimentum factum, dum Annô 1673. 14. Martii Bononiam civitatem ac univerſitatem celeber-

berrimam ſecundâ vice viſitarem, unus ex intimis meis (cujus nomen Antonius Tory erat) cùm ſe occaſio offerret, (Chymicus enim excellens in eadem domo habitabat) noſtras Thermas juxta novum proceſſum, quem Venetiis à nonnullis in tranſmutandis metallis, vidit, parare conabatur, mutavitq; unum in alterum (quem laborem ſummo ſudore intra 14. dies abſolvit) produxit ultimò materiam partim albam, partim citrinam, quam cum in pulverem redegiſſemus, volentes manè per liquorem ſolvere, nos ad cœnam contulimus: cùm autem vitrum, neſcio quo caſu, quod pulverem cuſtodiebat, frangeretur, ac hoc modo relictus in terra pulviſculus uſque ad craſtinum, more conſueto

mures ac glires cubiculum viſitantes (erat enim domus perantiqua non procul della chieſa di San Domenico) ac de novo cibo guſtantes, manè ultra 10 invenimus publicè jacentes, ſine illis, qui de die in diem hinc inde inveniebantur; quod nos cum novum docuiſſet, nil amplius ex hoc pulviſculo facere conati ſumus, ſed diviſimus & adhuc de illo apud me ſervo, de quo plura adderem, ſed conor ad declarationem ingredientium noſtrarum Thermarum properare.

CAPUT IV.

Declaratio ingredientium Thermarum artificialium ſeptem mineralium Planetarum.

I.

PLumbum meum eſt miſtura chymica plumbi cum alumine.

2. Concretum meum eſt miſtura chymica ♀ris cum nitro.

3. Ferrum præparatum ac in ſubtiliſſimum pulverem redactum.

4. Sulphur, ſcilicet vivum, ætiam juxta Quercetanum æmulatur Solem.

5. Antimonium meum eſt miſtura chymica antimonii cum ſale.

6. Arſenicum correctum, hoc mòdo præparatum, ut etiam intra corpus ſumptum non noceat; ut audies c. 6. art. 3.
7. Vitriolum meum eſt miſtura chymica vitrioli, ſalis & nitri.

Si præparare noveris, benè erit, à me nil addiſces, niſi fueris conſummatus Aſtronomus, Philoſophus, ac Medicus. Aſtronomus, ut ſcias quantum unus ab altero, hac vel illa hora, diſtet Planeta, v. g. ſi ☉. & ♃. in eodem gradu ſint, æqualem poſtulant doſin, plura non audeo. Philoſophus, ut ſcias naturam cognoſcere. Medicus Dogmaticus, non Methodicus, qui paucis generalibus regulis contentus, experientiæ omnem derogat fidem:

nec

nec Empiricus, qui ſoli experientiæ innititur: nec purus. Paracelſiſta, qui Theophraſtum Paracelſum ſecutus, omnia ferè in medicina ex ſale, 🜍re & Mercurio deducit, & veterem medicinam planè rejicit: ſed Dogmaticus, ſeu rationalis, qui rationem cum experientia jungit, non quidem ut ſimpliciter Græcos & Arabes ſequatur, ſed ut Dogmaticam medicinam Spagyricæ prudenter jungat; prior enim ducet te in cognitionem ideæ morbi ac methodum curandi, poſterior verò docebit te præparandi modum. Nunc ut vires ſimplicium Thermas noſtras ingredientium declarentur, neceſſe eſt.

CAPUT V.

Quomodo mineralia in terræ viſceribus generentur?

ANtequam ad virtutes ſimplicium Thermas noſtras ingredientium veniamus, dicere oportet primò aliquid generatim, quomodo mineralia in terræ viſceribus generentur, ut dein faciliùs in cognitionem eorum veniamus; producuntur autem mineralia hoc modo: Poſtquam quatuor Elementa virtutes ſuas projiciunt in terræ centrum, eas Archæus deſtillando ſublimat calore motûs perpetui in terræ ſuperficiem: eſt enim terra poroſa, & ventus ſtillando per poros terræ reſolvitur in aquam, ex

qua

qua res naſcuntur omnes. Sciant igitur ſperma mineralium diverſum non eſſe à ſpermate rerum omnium, ſcilicet vaporem humidum; ideò fruſtrà laboraret, qui mineralia noſtras Thermas ingredientia in materiam primam (ut ante menſem nobilis Dominus, Paracelſiſta inſignis, cùm meas inſpiceret Thermas, arbitratus eſt) reducere conaretur, ſiquidem illa tantum vapor eſt. Philoſophi autem, dum de reductione in materiam primam ſcripta poſteritati mandarunt, non intellexerunt talem materiam primam, ſed illam, quam nos materiam ſecundam vocamus, ſicuti Bernardus Treviſanus optimè diſputat, quamvis non ita lucidè, quia de quatuor Elementis loquitur, nihilominus id dicere voluit.

Dixi

Dixi ſuperiùs, ſperma minera-lium diverſum non eſſe à ſper-mate rerum omnium; Errant igitur, qui opinantur Saturnum habere aliud ſemen, ferrum quo-que aliud, & ſic cõſequenter reli-qua. Idem enim in Saturno, quod in ferro, idem in Luna, quod in Mercurio invenitur; cauſa au-tem diverſitatis eſt locus terræ diverſus, quando enim ex terræ centro ſublimatus vapor ille, tranſit per loca vel ſicca, vel ca-lida: ſi igitur tranſit vapor per loca calida & pura, ubi pinguedo ſulphuris parietibus adhæret, va-por ille, quem Philoſophi Mer-curium vocant, accommodat ſe, & jungitur illi pinguedini, quam poſtea ſecum ſublimat, & tunc fit unctuoſitas, relicto nomine va-poris, accepit nomẽ pinguedinis,

quæ poſtea veniens ſublimando ıd loca alia, quæ jam vapor ante-edens purgavit, ubi eſt terra ſub-ilis, pura & humida, implet po-os ejus & jungitur illi, & ſic fit Sol: ſi verò talis terra pura ſit & mixta 🜍ri, fit Venus, & ſic de re-iquis. Quò enim magis depu-atus locus eſt, eo nobiliora pro-ucit: nam ſciendum eſt, quòd lle vapor continuò egrediatur x centro ad peripheriam, eundo urgat loca: inde fit, quòd hodiè eperiantur mineræ in locis, ubi ntè mille annos nullæ fuerunt, idem de Thermis intelligen-um) nam progreſſu ſuo ſemper ubtiliat crudum impurum, pu-um ſucceſſivè ſecum trahens; & oc modo fit reiteratio & circu-atio naturæ, quæ ne momentum emporis otiatur. Et hæc de ge-nera-

neratione mineralium breviter ſcripſiſſe ſufficiant.

Caput VI.

Vires omnium ſimplicium noſtras Thermas ingredientium.

SI ingredientia noſtrarum Thermarum particulatim conſideremus, erunt numero novem, nimirum: Alumen. Antimonium. Arſenicum. Ferrum. Nitrum. Plumbum. Sal. Sulphur. Vitriolum. Perpendebimus hîc virtutes eorum in particulari, prout ſunt extra compoſitum, prout erunt in compoſito conſiderabimus ſequenti Capite. Diſtinguemus autem hoc Caput in novem Articulos.

ARTICULUS I.

De Alumine.

ALumen eſt ſalſugo terræ, vim habet excalefaciendi, ſtringendi, & expurgandi, quæ caliginem pupillis oculorum offendunt, genarum carnem, cæteraſque excreſcentias extenuat. Putreſcentia ulcera compeſcit: ſanguinis fluxiones inhibet: gingivas humore prægnantes comprimit: motus dentium firmat. Prodeſt ulceribus oris, eruptionibus papularum, & fluxionibus aurium. Convenit prurituí, & unguium ſcabritiis, pterygiis, & pernionibus. Ad pediculos, ambuſta, tumores, & grave alarum, inguinumque virus auxilio eſt. Diſcoridis hæc ſunt: omnes aluminis differentiæ (quas vide apud alios

alios authores) ulcera ſatis exſiccant generoſè adſtringentes.

Articulus II.

De Antimonio,

ANtimonium eſt corpus minerale, naturæ metallinæ finitimum, dicitur & ſtibium, de ejus viribus Quercetanus in de trad. cap. 31. ita ſcribit: in antimonio ſunt ſexcentæ proprietates, variæ ac præſtantes, ut: præparantes, expurgantes, vomitiones concitantes, & id genus alia, ut nunquam ſatis laudari queat hoc medicamentum. Crudo adhibuerunt veteres vim adſtringendi, exiccandi, meatus corporis obſtruendi, excreſcentias carnis abſumendi, cicatrices obducendi, ac ulcera mundificandi.

ARTICULUS III.

De Arſenico cor-recto.

UTi arſenicum incorrectum, ob vim exitialem nullo modo uſurpandum eſt; Sic correctum ob aureas, quas habet virtutes (modum corrigendi hac vice adhuc apud me retineo) non ſolùm externè, verùm etiam internè (quod etiam cognovit Joannes Schröderus in ſua Medico-Chymica Pharmacopœia fol. 498. dum ita ſcribit: verùm enim verò nec facultatibus caret utilibus, ſcilicet arſenicum, quas intrinſecùs in curanda peſte, reliquiſq; venenatis affectibus, ut & in ſcabie maligna, cana roſa, &c. conferre potis eſt, modò, qua decet, ratione præparetur) feliciſſi-

mè uſurpari poteſt, curat enim non ſolùm tutò & jucundè, verùm etiam citò ob ſulphureas quas accipit vires. Excalefacit igitur, diſcutit, & celeriter concoquit. Prodeſt tuſſibus, ſuſpirioſis, purulenta extuſſientibus. Lichenas, ſcabiem aufert. Ad lepras efficax eſt. Vitiligines tollit. Pruritus toto corpore erumpentes ſedat: regium morbum emendat; facit ad gravedinem & deſtillationes, podagricis conducit: gravitatem auditus ſanat. Lethargicos excitat.

Articulus IV.

De Ferro.

Diverſis ferrum dotatum eſt viribus: adſtringendi ſcilicet, & aperiendi. Conſtat enim

x Mercurio & ſulphure minus
iquabili, crudiori, ſeu ſi mavis,
x 🜁re & ſale, quæ partibus ter-
eis immixta ſunt. Vis igitur ape-
itiva in volatiliori potiſſimũ re-
idet parte, ac proinde in ſale: vis
dſtrictoria in fixiori, adeóque
n terra latitat. De his, qui ul-
erius erudiri cupit, adeat pro-
blem. Horſt. decad. 7. q. 2.

Articulus V.

De Nitro.

Nitrum, Baurach Arabibus, Chymicis cerberus chymi-
cus, vim habet putredini reſiſten-
di, ſitim, ac æſtum compeſcendi,
artaream ſaburram incidendi,
oagulatos ſanguinis grumos re-
olvendi, dolores mitigandi, hu-
mores evocandi, qui in alto con-

creverunt. Præterea tormina ſedat. Lepras abſtergit. Inflationes, purulentas aures, & ſonitus earũdem ſanat: Sordes expurgat. Canum morſibus medetur. Furunculos aperit: oculis ad claritatem viſûs ſuccurrit. Calculum renum & veſicæ prohibet. Aperit obſtructiones hepatis ac meſeræi. Plura vide in pharmacia bipartita Theodori Corbeji Med. D. Hervordienſis fol. 432.

Articulus VI.

De Plumbo.

ETſi plumbum ſit metallum viliſſimum, ac Saturno conſecratum, eo quod lienoſis affectibus (quibus & Saturnus dominatur) ſuccurratur, attamen multis auxilio fuit. Refrigerat enim

adſtringit, incraſſat, libidinem reprimit, ulcera carnibus implet, cicatrice obducit, excreſcentiiſque liberat, ulceribus cheroniis, quæ vocant, malignis, cancroſis, & putredinoſis ſummopere convenit.

ARTICULUS VII.

De Sale.

SAl, inquit Quercetanus, eſt corpus ſiccum, diſſolvendi, detergendi & evacuandi vim habens. Salis enim natura in commune perquam utilis eſt: adſtringit, abſtergit, expurgat, diſſipat, reprimit, extenuat, & cruſtas inducit, quin & à putredine vindicat, pſoras abſtergit, excreſcentia reprimit, pterygia conſumit, cæteraſque carnis extuberationes

tollit. Diſcutit laſſitudines, ac hydropicorum tumores: dolores mitigat, & pruritus ſedat. Dioſcorides hæc ſcribit: Sal humores ſupervacuos tenuat, & abſorbet, & quidquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorem ſubſtantiam cogit, contrahit, & impenſè exiccat, & à putredine vindicat, gingivas humidiores, aut putreſcentes perſanat: œdemata & hydropicorum tumores minuit, laxatos,& podagricos juvat: pruritus, lichenas, lepras, pſoraſque & ulcera ſerpentia fotu compeſcit. Fernelius meth. medendi lib. 6. cap. 8. inquit, ſal commune convenit in cruditatibus ventriculi, appetitu proſtrato, obſtructionibus alvi & urinæ, colicis obſtructionibus, &c. Plura

ra invenies apud eundem citato loco, & apud Joannem Schröderum in ſua Medico-Chymica Pharmacopœa, fol. 464.

Articulus VIII.
De Sulphure.

Sulphur ſeu reſina, ſive pinguedo terræ calidum & ſiccum eſt pectori dicatum; aperit, incidit, putredini, veneno, venenatorumque animalium morſibus reſiſtit, provocat ſudorem; conducit in phthiſi, tuſſi, aſthmate, peſte, peſtilentialibuſque febribus; diſcutit tumores duros, ſanat lichenes, pruritum corrigit, epilepticos ac hyſtericas juvat, tantaſque habet vires, ut benè à Quercetano igni conferatur, ac in Thermis noſtris Soli

dicatur, quas ut ſciatis, dum ego chartæ & atramento parco, vos ad alias Authores relego.

ARTICULUS IX.
De Vitriolo.

VItrioli uſus tantopere fructuoſus exiſtit, ut Paracelſo (in naturalibus) ac Phœdroni tertia pars Medicinæ habeatur, imò totam officinam in eo latitare prohibet. Calfacit enim, ſiccat, adſtringit, cruſtas inducit, latas ventris tineas necat, vomitum ciet, purgat caput. Calculum ac remoratam urinam, teſte Galeno, pellit. Aſthmaticis quoque & ſuſpirioſis convenit, limoſos, rubiginoſque dentes purgat, & nitidos reddit: ulcera maligna & ſinus, injectum curat. In ſumma,

ma, ad multa utile eſt medicamentum, & qualis ejus erit præparatio, talis ſequetur effectus.

Caput VII.

An retineat compoſitum vires ſimplicium, quibus conſtat?

PRiuſquam ad vires ingredientium Thermarum noſtrarum, prout ſunt in compoſito, declarandas progrediamur, quæſtio primò decidenda erit, an nimirum compoſitum retineat vires ſimplicium, quibus conſtat? Sunt, qui omninò contrarium probare conantur, ac in medium producunt Theriacam ac Methridatium, aliaſque magnas confectiones, quæ longè diverſas ab

 ingre-

ingredientibus ſeorſim ſumptis habere virtutes quotidiana demonſtrat experientia, eſt mihi ipſi pulvis alexipharmacus, cujus ingrediẽtia, ſi ſeorſim ſumantur, nullo modo pellunt venenum, movent ſudorem, appetitum excitant, adſtringunt, &c. ſi verò ut compoſitus ʒß. exhibeatur, venenum omne pellit, ſudorem copioſiſſimum movet, nullam poſt ſe debilitatem, vel intemperiem relinquens, appetitum excitat, fluxum ſymptomaticum inhibet, criticum verò ſinit, ac ſexcenta alia commoda præſtat pulviſculus iſte nunquam ſatis laudabilis, quo multi cives in noſtra hac Wratislavienſi civitate laqueis mortis evaſerunt, inter quos non ultimum locum habet civis ac Bibliopegus Senior, Georgius

Zim-

Zimmermann/Vir Annorum 56. qui hoc pulviſculo ac paucis aliis medicamentis à me exhibitis, à variis ſymptomatibus nuper liberatus ac ſanus vivit, vivatq́ue, homo optimus. Idem factum arculario Wenceslao Beniſch, in domo prænobilis Domini Martini Franciſci Molitor in Camera Cæſareæ, Regiæq́ue Majeſtatis Wratislavienſi Concipiſtæ, Domini parentis mei honoratiſſimi, habitanti, ac Mariæ Brekin penes Burgum famulanti, multisq́ue aliis, quos ob defectum ſpatii ſilentiô prætereo, ac ad quæſtionem meam redeo; contrarios enim huic ſententiæ jam audio murmurantes, dicendo: Compoſitum habere vires ſimplicium, quibus conſtat; Probant ex Galeno 10. ad Glauconem, qui

individuo vẽtriculum frigidum, hepar calidum habenti propinat ptiſanam cum pipere, & quibus utrumque affectum ſimul tollit (piper enim groſſo modo contuſo diu hæret in ſtomacho, ipſumque calefacit, neque hepati nocet; Ptiſana verò, ut medicamentum liquidum, citò tranſit ad hepar, ipſumq; contemperat) quod non fieret, ſi compoſitum non retineret vires ſimplicium.

Ad conciliandos authores dico: compoſitum aliud eſſe cum perfecta unione ſimplicium inter ſe, aliud cum ſimplici miſtione, illi de primo, iſti de ſecundo intelligendi ſunt; cùm verò noſtræ Thermæ ſint compoſitum, habens pefectam unionem ſimplicium inter ſe, hinc etiam diverſos edunt effectus, quàm ſimplicia

cia ſeorſim ſumpta, quos ſequenti capite audies. Pro coronide hujus capitis

Quæres: cur ii, qui calidum jecur habent, ſtomachum plerumque frigidum obtineant? Reſpond. tum quia major calor diſſipat & attrahit minorem; vel quia qui ſunt calido jecore præditi, cum tempore fiunt hypochondriaci, multis obſtructionibus laborantes, à quibus chylus impeditur, ob idque magna phlegmatis copia in primis viis cumulatur, vel ipſius ſtomachi venæ, à porta oriundæ, frigido & melancholico ſcatent ſanguine, unde frigidus ſemper eſt ſtomachus. Qui hoc affectu, nimirum frigido ventriculo ac calido hepate laborant, ſæpè incurrunt in rheumatiſmum, quem ob dolo-

res arthriticis ſimillimos, multi pro podagra habent, quod præterito vere in Nobili Domino Joanne à Strachvvitz, ſtudio naturali operam dante, verificatum, dicebatur enim à Medico, cujus curam tunc temporis adhibebat, ubique podagrâ laborare, optimus juvenis 17. annorum. Quod falſum eſſe, ut cognoſcas, placet ſubjungere deſcriptionem à Paulo de Sorbait, Philoſ. ac Medic. Doct. & Profeſſore Primario Viennenſi, Sacræ Imperatricis Eleonoræ, Viduæ, perſonæ Medico, ac olim Præceptore meo honoratiſſimo traditam: quæ ita ſonat: Rheumatiſmus fit, dum non tantum articuli, ut in podagra, ſed etiam ipſi muſculi & iis adjacentes partes, ſummas habent vellicationes, & dolores arthri-

thriticis ſimillimos: dum nempè ex jecoris imbecillitate copioſi, iiq́; ſeroſi, generantur humores, qui primitùs ad caput adſcendunt, ac deinde totum corpus irrigant: neque ullum ob tenuitatem humor iſte facit tumorem (quamvis nonnunquam conſpicitur) neque facilè ſuppuratur, ob ineptitudinem; uti plerumq́; eſt variolarum materia. Non tamen negaverim, etiam immediatè à jecore ad ambitum corporis protrudi poſſe humorem hunc ſeroſum, ſi nec capitis, nec occipitis, nec colli, aut ſcapularum, præceſſerit dolor: plerumque tamen ob tenuitatem, primum in caput ſublimatur, deinde cadit in ſubjectas partes, in quibus univerſalem dolorem, eumque vagum excitat.

CAPUT VIII.

De Virtutibus Thermarum artificialium ex ſeptem mineralibus Planetarum.

AUdiviſtis in ſuperioribus virtutes ſimplicium, noſtras Thermas ingredientium, prout ſunt extra compoſitum; prout ſunt in compoſito, in hoc capite tractandæ veniunt.

Sciendum primò eſt, noſtras Thermas in genere omnes nervorum & articulorum dolores, matricis affectus, paralyſin, calculum renum ac veſicæ, catharros ac rheumatiſmos curare. Et ſi augeatur doſis mineralium Planetarum calidorum & ſiccorum: intemperiem frigidam ac humidam

dam corrigent, omnesque morbos ex pituita natos auferent.

Præter hos effectus in genere enumeratos, multos alios edit, ſi nimirum hoc vel illud minerale, hâc vel illâ horâ (quodlibet enim minerale certo tempore pro noſtris Thermis, ut ſæpè dictum, præparandum eſt) augeatur & præparetur.

Si enim primum minerale in hora Saturni præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur, utiles ſunt ventriculo, lieni, renibus ſucco craſſo ac viſcido repletis. Proſunt colicis, auxilium adferunt in exulcerationibus veſicæ.

Si ſecundum minerale in hora Jovis præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur, proſunt difficilè ſpirantibus, & aſthmaticis,

ticis, anaſarcæ, ictero, uteri morbis, albo potiſſimùm fluori. Conceptionem juvant, ac ſterilitatem removent. Caninæ appetentiæ ſuccurrunt.

Si tertium minerale in hora Martis præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur: Gonorrhœam curant; Proſunt mulieribus, quæ immodicè purgantur, & iis, quæ ſine manifeſta cauſa crebrò abortire conſueverunt, medentur etiam externis ulceribus, quæ fluxionibus abundant, nec non nervis reſolutis, & iis, qui tardiùs concoquunt.

Si quartum minerale in hora Solis præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur: ſanguinem concretum diſſolvunt, corpus minuunt, & ad maciem ducunt; proſunt ventriculo frigido & humido,

mido, ſcabiem ex pituita natam ſanant, ſi necdum expulſa, pruritum excitant, quem poſt aliquot dies rurſus ſanant, philtrum infallibiliter curant. Illarum vapor gravitatem capitis, & aurium dolores, ex pituita natos corrigit.

Si quintum minerale in hora Veneris præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur: malum corporis habitum, qui ex pituita emendant, proſunt nervorum vitiis, thoraci, qui deſtillationibus infeſtatur: cutem emendant, & ſcabiem ſanant intra octo dies, ac flatus diſcutiunt.

Si ſextum minerale in hora Mercurii præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur: proſunt nervis tenſis, contractis, tremulis & eorum dolores ſedant;

artuum tumores evocant, & diſcutiunt. Medentur ergò podagræ, chiragræ, coxendicum, aliorumq́; articulorum morbis. Pellunt etiam dolores jecoris, lienis, uteri, & eorundem tumores diſcutiunt, lentigines tollunt, impetigines & vitiligines emendant.

Si ſeptimam minerale in hora Lunæ præparetur, ac ejus doſis in compoſito augeatur, memoriam confirmant, capitis doloribus conferunt, viſum, auditumq́ue acuunt, fracturisq́ue oſſium opitulantur. Et hæ ſunt virtutes ac operationes Thermarum noſtrarum breviter expoſitæ, ſi enim omnes eo modo, quo debuiſſent, exponendæ fuiſſent, in ingens hic Tractatus excreviſſet volumen.

Quæ-

Quæres: quid ex Thermis noſtris fiat, ſi eo modo ac eo tempore, quo debuiſſent, non præparentur, & quo ſigno cognoſcantur Thermæ legitimè præparatæ ab illegitimis? Reſpond. ſi eo modo non præparentur, produci poterit pulvis, cujus cap. 3. mentio facta eſt; ſi verò non juſto tempore fiant, accipies chaos nullius virtutis; legitimæ ab illegitimis cognoſcuntur è duratione: legitimæ enim durabunt ultra annum abſque corruptione, ſi in temperato aëre cuſtodiantur; Econtra illegitimæ vix per octiduum durant, & ſi diutius illas ſervare labores, periculum erit, ne aërem inficias ac peſtilẽtialem reddas, ob fœtorem, quem ſpirant. Hinc admoneo illos, qui artem præparandi noſtras

ſtras Thermas ignorant, non in iis elaborandis deſudent, potius enim expenſas, quas in labore illarum facere velint, coronæ ſtramineæ (cauponi dico) donent ac calidum ſuum confortent, ſiquidem hoc non ſolùm ipſis melius conducet, verùm etiam proximi periculo aëris peſtilentialis vacabunt; qui fidem adhibere nolunt, propriô damnô experire poſſunt.

Caput IX.

Quæſtiones nonnullæ ſolvuntur.

EXpoſui in antecedenti Capite vires noſtrarum Thermarum ea brevitate, qua potui. Nunc nonnullæ in hoc Capite quæſtiones

ſies ſolvendæ veniunt præcedens Caput attingentes. Hinc:

Quæres 1. an ſecurè catharris obnoxii, catharrum hîc ſtrictè ſumo, prout nempè fluxus eſt ad pulmones & ventriculum decumbens: in genere enim quælibet fluxio catharrus dicitur, & ſi ad nares, coryza; ſi ad fauces, bronchos; qui in extimas corporis partes rheumatiſmus, &c. quod à Gerardo his verſibus exprimitur:

Dum fluit ad pectus dicetur rheuma catharrus;
Ad fauces bronchos; ad nares dico coryzam.

An inquam ſecurè catharris obnoxii Thermas noſtras intrare poſſint? Quamvis multos mihi contrarios ſcio, me minimè admirante, cœcus enim de colori-

bus

bus judicare non poteſt; dico omninò, ſecurè poſſe illas intrare, & hoc feliciter hoc anno 1675. 11. Septembris in cive ac Bibliopego Seniori, Georgio Zimmermann/Viro 56. annorum, noſtris Thermis utente, ac tunc temporis variis morbis graſſantibus, dicto die, manè circa horam quartam in catharrum non contemnendũ, ita ut vox aliquomodo impediretur, incidit; Cùm autem veſperi cõſtitutum eſſet, dicto manè ſeptimâ vice ob calculum & affectum arthriticum noſtris Thermis uti, dubius horâ ſeptimâ manè mittebat ad me interrogatum, an liceret illi Thermis noſtris uti in tam enormi catharro? Ego cùm ſcirem, à me ante uſum Thermarum illius corpus optimè præparatum eſſe,

omninò conceſſi, quod cum factum eſſet, vix ſpatio unius horæ in illis ſedens omnis catharrus evanuit, quod apud Dominum Caldenbach, multosq́ue alios ſummâ admiratione narravit; quod idem multis aliis in noſtra hac VVratislavienſi urbe accidiſſe notum eſt, quorum nomina ob certas rationes non publicanda cenſeo.

Quæres 2. de colicis, quomodo nimirum primum minerale, quod plumbum ſtatuitur, tantam vim externè habeat, flatus ac dolores colicos diſcutiendi, cùm tamen de hoc, cap. 6. art. 6. de plumbo, nil dictum ſit? Reſpond. cap. 7. quæſtionem hanc ſolutam eſſe, dum compoſitum perfectam habens unionem, diverſas à ſimplicibus ſeorſim

ſim ſumptis obtinere virtutes, probatum eſt; præterea noſtrum plumbum quoniam præparatur cum Sulphure, magnam vim diſcutiendi acquirit, ita ut non ſolùm noſtræ thermæ dolores ac flatus colicos diſcutiant, verùm etiam arthriticum morbum, qui per humorum metaſtaſin ſæpè colicis accidit, prohibent; uti etiam paralyſin orientem ab eadem humorum metaſtaſi, qui ab inteſtinis ſpinæ dorſi, & nervis communicantur: & cùm non tantùm ſint billioſi ſed mixti; non contracturam tantùm, & ingentes pariunt dolores; ſed etiam reſolutionem nervorum, ob pituitoſos, & feroſos humores, unà cum bile ad nervos delatos, excitant: à quibus omnibus noſtræ thermæ colicos præſervant.

Quæ-

Quæres 3. an benè aſſertum ſit, thermas noſtras icterum cu- rare, ſi ſecundi mineralis doſis n compoſito augeatur, Avicen- nas enim 15. cap. 6. ictericis bal- neum & motum, prohibet? Re- ſpond. affirmativè; Avicennas le balneo non abſolutè, ſed ex- ceſſivè calido, in ictero à cauſa calida, intelligendus eſt; idem le vehementi motu cenſendum. Alii enim practici in ictero bal- neum abſtergens ex decocto hordei & piſorum præſcribunt, quod idem facit Paulus de Sor- bait fol. 369. quod tamen noſtris thermis longè eſt inferius.

Quæres 4. an noſtræ thermæ etiam conveniant in morbo ſcorbutico, & qualis ille ſit? Re- ſpond. affirmativè, intelligitur enim ſub malo corporis habitu,

adhibitis tamen etiam internè antiſcorbuticis; Scorbutus autem eſt prava & occulta qualitas ſeu diſpoſitio toti corpori, præcipuè verò lieni, & viſceribus nutritioni dicatis, impreſſa ab humore melancholico, ſeroſo, ſeu ichoroſo, peculiari modo corrupto orta, cum ſpontaneæ laſſitudinis & gravitatis, in cruribus præcipuè, ſenſu, pectoris anguſtia, reſpirationis difficultate, gingivarum corruptione, & oris graveolentia, ac maculis purpureis, in cruribus inprimis; aliisq; morbis ac ſymptomatibus pluribus, ab eadem cauſa pendentibus, conjuncta; De quo cùm integrum propriâ manu ac labore conſcriptum teneam tractatum nunquam antehac in lucem editum, hîc duntaxat obiter illius

men-

mentionem facere volui, quem, volente DEO, partim quia in noſtra VVratislavienſi urbe plurimos cerno ſcorbuto infectos, partim quia multi chirurgi illum pro morbo Gallico habent, uti non diu, hîc VVratislaviæ, quendam ſcorbuticum ab imperito chirurgo quodam (cujus nomini parco) ſudoribus & mercurio præpoſtere tractatum, & ferè animam agentem, è mortis faucibus eripui, in lucem daturus ſum.

Quæres 5. an nullum præſtantius remedium contra calculum his thermis detur? Reſpond. vendebatur ab Anglo quodam centum aureis ſequens contra calculum præſtans medicamentum. Recip. Salis urinæ microcoſmi-

coſmicæ q. ſ. cui affunde ſucc. limon. ad eminentiam duorum digitorum, ſtet infuſum donec diſſolvatur, deinde coagula, idq; ternis vicibus repete. Doſis eſt quantum cuſpide cultri teneri poteſt in vehiculo convenienti. Nobile etiam medicamentum contra calculum habetur inventum, ac diu pro arcano à Paulo de Sorbait Philoſoph. & Medic. Doct. &c. habitum illud:

Recip. pomorum aurantior.
Limon. ſucculent. ana noſtro xij.
caſſiæ r. extract. ℔iß.

Incidantur limones unà cum corticibus, ſeminibus, & pulpa, contund. iisq; cum casſia mixtis ſuperaffunde ſeri lactis capr. ℔ vj. ſtent in infuſione 24. horis; deinde fiat deſtillatio in organis vitreis: deſtillatum dulcoretur

pau-

pauco ſaccharo. Hæc eſt (inquit inventor) illa aqua pretioſisſima, hactenus à me pro arcano habita, nunc verò ex charitatis liberalitate effuſa, & proximi bono dicata, cui non eſt ſimilis: hæc ſiquidem temperatisſima eſt, nec uti reliquæ, renum intemperiem auget, aut alvum adſtringit, ſed eam tenet apertam, & paulatim omnem arenarum ſaburram everrit, vimq; lapidificam, & omnem intemperiem tollit: hæc ille. Verùm multoties prædicta, ambo enim parata teneo, efficacia inveni, ac pro illis ingentes tàm in verbis quàm in nummis, recepi gratias, attamen ubi illa penetrare non potuerant, thermæ noſtræ penetrârunt, ita ut nullum præſtantius illis contra calculum inveniatur remedium.

Quæres 6. cur dicantur philtrum infallibiliter curare? Reſpond. quamvis hoc in ſulphuream, quam habent virtutem, qua humorem frigidum craſſum, qui melancholicus dicitur, calefaciendo attenuant, rejiciendum eſſet, attamen etiam habent ſpecificum quid, miraculosè enim in dicto morbo operantur, quod, omisſis aliis, atteſtari poterit Adamus Grigoſch, Theologiæ ſtudioſus, tunc temporis poſt canonicatum habitans, cùm Anno 1675. 3. Febr. philtro enormi correptus, neſcio à qua in vino aduſto, propinato, ita ut ob vehementia ſymptomata, à multis pro deſperato haberetur; ex fato autem me vocârunt, quem, ut bono animo eſſet, jusſi, ac reliqua,

quæ

quæ melancholiam cauſant, interdixi. ℥j ſl. hyperici ex ▽ magnanimitatis propinavi, dein aliis medicamentis corpus per integrum menſem diſpoſui, ut ad thermas aptum redderetur, quo facto thermas noſtras ingreſſus, ac fortior egreſſus, vix diem alterum, ut mihi referebat, expectare potuit, tantam enim, inquiebat, in Excellentis D. Doctoris thermis ſentiebam voluptatem, ut nihil aliud optarem, niſi ut illam verbis exprimere poſſem; quietisſimus hac nocte eram, & quamvis ſexties evigilaſſem, hoc tamen non ex morbo (ſingularem enim non amplius ſentiebam dolorem) ſed ex deſiderio thermarum eſſe judicabam, tempus enim illas intrandi adeſſe arbitrabar, &c.

Quæres 7. an thermæ noſtræ tantum gonorrhœam in facto eſſe curent, an verò etiam illam in fieri: hoc eſt: an non ſolùm gonorrhœam curent, ſed etiam ab illa præſervent? & an poſſit fieri gonorrhœa absque contactu venereo? Reſpond. thermas noſtras non ſolùm gonorrhœam curare, verùm etiam ab illa præſervare; non autem ſemper gonorrhœa à contactu venereo oritur, ut multi autumant, ac ſanctos homines caſtitatem ſpondentes injuriant, digni eſſent tales injuriantes, ut ſupra illorum dorſum mortuus bos, ut cum Plinio loquar, equitaret; fit enim ſæpè ob intenſum veneris deſiderium, quo renum adeps liquefit; vel etiam ob retentricis debilitatem; vel ob reſolutionem.

Quæ-

Quæres 8. an furor uterinus etiam inter affectus matricis, quos thermæ noſtræ pellunt, numerandus ſit, & quomodo diſtinguatur ab hyſterica paſſione? Reſpond. furorem uterinum omninò numerandum inter affectus matricis, quibus noſtræ thermæ auxilio ſunt, valent enim acrimoniam ſanguinis & ſeminis corrigere, quæ eſt vera cauſa hujus affectus; differt autem hic affectus ab hyſterica paſſione, quod hæc à ſanguine corrupto, & maligna quadam narcoſi; ille verò à ſemine copioſo, acri & calido, originem trahant; quo affectu communiter fœminæ, virgines, dico, & viduæ, ac philtratorum, ſeu ligatorum & impotentium uxores, niſi à pſeudomedicis, quorum nume-

 rus

rus infinitus eſt, præſervantur, laborant, quæ etiam ex colore rubicundo, labiis ſiccis & fiſſuras habentibus, quoniam hæc matricem ſiccam eſſe ſignificant, cognoſcuntur; tales enim ſalaces eſſe ſolent.

Quæres 9. quomodo noſtræ thermæ ſterilitatem removeant, & qualis, ad vitandam ſterilitatē, debeat eſſe proportio inter maritum & fœminam? Reſpond. noſtræ thermæ exſiccando ſuperfluos humores uteri, removent ſterilitatem; talis autem debet eſſe proportio inter maritum & fœminam, qualis deſideratur ab Ariſtotele 1. de generatione animalium, & 2. de anima: utpote, ne mulier ſit maximè phlegmatica, & vir cholericus; vel vir melancholicus, & mulier ſan-

ſanguinea: taliter enim ob nimiam improportionem oritur ſterilitas à nullo niſi pſeudomedico curanda: deinde vitanda eſt magna ætatum & ſanitatis diſproportio: ſi enim vir ſit annoſus & cachecticus, absque dubio generabit ſemen aquoſum, quod in utero non faciet moram, ſed brevi diffluet. Et hæc captivitatem matrimonialem ingredi deſideranti accuratè prius penſitanda ſunt.

Quæres 10. an utero gerentes noſtris thermis uti audeant, & quæ potiſſimum cauſæ ſint abortûs? Reſpond. omninò ſecurè noſtris thermis uti poſſunt, maximè ſi ſequentes duæ cauſæ, quæ potiſſimũ abortum faciunt, primò auferantur. Sunt autem plethora & cacochymia, hæc eſt humorum

 morum

morum exceſſus in qualitate, illa in quantitate; hic corrigitur venæſectione, ille purgatione; venæſectio primis menſibus celebranda, quibus fœtus tanto adhuc non eget alimento. De purgatione audiendus eſt Hippocrates 4. aph. 1. ita inquiens: mulieres in juniori & ſeniori fœtu cavere purgationem oportere. Item: Utero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia tuget, quarto menſe, & uſque ad ſeptimum. Tunc temporis enim fœtus utero fortius adhæret. De reliquis abortûs cauſis vide ſexcentos authores, qui de hac materia ſcripta poſteritati reliquerunt. Cœteras quæſtiones, ſi quæ erunt, ingenio veſtro ſolvendas relinquo.

CAPUT X.

De diſpoſitione corporum pro thermis noſtris in genere.

NOta erunt omnibus practicis incommoda, quæ ſuperveniunt iis, qui ſine omni diſpoſitione balnea ſimplicia intrant; multò majora acciderēt incommoda, ſi quis indiſpoſitus noſtras ingrederetur thermas; ita ut ſi quis fructum aliquem ex noſtris velit haurire thermis, neceſſe eſt, ut corpus diſponatur, ac impedimenta naturæ auferantur. Cùm autem quilibet practicus corpora optimè diſponere noſcit, idcirco dum chartæ & atramento parco, vos ad illos mitto; duntaxat hîc nonnullos monere cogor, ut ſi non ſacco (dolen-

dum

dum enim eſt hominem homini dæmonem eſſe: & argenti cauſa tot innocentes perimere, ut jure Poëta: quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames) ſaltem corpori patientum parcant, qui per medium, imò per integrum annum corpus diſponunt, unam poſt alteram medicinam ingerendo, tot purgantia repetendo, cùm non ſemper illis opus ſit, non enim omnis materia per alvum tendit, cùm autem naturæ inclinationem ſequi debeamus; hinc ſi materia ad peripheriam inclinet, diſponere oportet diaphoreticis; ſi ad veſicam diureticis; ſi incliner per vomitum emeticis; ſi per ſanguinis profluvium, ejus evacuationem promoventibus; ſi per bubones, abſceſſus aut ulcera in

par-

partibus ignobilioribus, illuc trahentibus, ne dum natura ſalubriter materiæ, per loca convenientia, tentat evacuationem, per medicamenta purgantia eandem concentremus, & ſic hominem occidamus. Diligenter igitur diſpoſitio corporis ſollicitanda; & an purgatio, an venæſectio celebranda, lynceis oculis attendendum: quod nos Avicennas quart. prim. cap. 4. docet, inquiens: cùm autem unus humor ſuperabundat, purgatio tunc neceſſaria eſt; ſi verò omnes, inciſio venæ: idem dicit divinus ſenex Hippocrates 2. aph. 8 æquales humores venæſectione, inæquales purgatione evacuandos eſſe. Qvamvis ſæpiùs ex ignorantia utrumque practicetur, ſupponentes in corporibus

lar-

largè viventium utrumque ut plurimùm reperiri; & ſi utrumque practicandum ſit, venæſectio purgationem præcedat, evacuatio enim univerſalis particularem præcedere debet, teſte autem Valleſio venæſectio magis univerſalis eſt purgatione; accedat miſſionem ſanguinis melius ad purgationem ad ſanguinis miſſionem præparare, laxando nempè vias, per quas maximè corpus expurgandum. Qui plura deſiderat, adeat univerſalis medicinæ opera Pauli de Sorbait Phil. & Med. Doctoris ac Profeſſoris primarii Viennenſis, ſacræ Imperatricis Eleonoræ, Viduæ, Medici, &c. fol. 123. Pro coronide hujus tractatus.

Quæres: Utrum benè faciant Medici, negantes ſui eſſe officii,

ficii, univerſam medicinam exercere: qui puerorum morbos mulierculis, dentium dolores tonſoribus, ulcera, vulnera, collectiones chirurgis, oculorum vitia circumforaneis, ramicem ſeu rupturam circulatoribus, puerperarum morbos obſtetricibus, Gallicam luem impoſtoribus, luxatos, fractosq; articulos carnificibus, thermas artificiales balneatoribus relinquunt? Reſpond. eos nec Hippocratem, nec Galenum, nec Avicennam imitari, qui univerſa medicinæ præcepta ad amuſſim tradiderunt; hinc Galenus, in primis artis curativæ libris, totam curandi methodum à chirurgica ratione aſſumpſit: unde etiam oſſa è capite, lenticulari ferro, absque terebratione, extrahendi artem

artem docuit; herniam, puerperarum, infantumque paſſiones accurate deſcripſit: idem fecerunt reliqui. Qua igitur conſcientiâ hanc agendi provinciam rudiſſimis deceptoribus tradere aut committere poterunt? Verum dicent fortaſſe, ſufficere, ſi ſe ſpectatores præbeant, & victûs rationem præſcribant. Reſpond. cum Paulo de Sorbait, olim præceptore meo honoratiſſimo: non eſſe ſpectatores, ſed potius diſcipulos, qui rei ſubſtantiam ignorantes, impoſtorum leges ſequi coguntur: & quomodo veram ordinabunt diætam, cùm nullam affectus habeant cognitionem? Mutilus itaque eſt Medicus, qui omnia prædicta propriis manibus, & induſtriâ perficere ſibi non confidit;

dit; longêq; honeſtiùs & lauda-
biliùs eſt, ut ſit actor, quàm ſpe-
ctator; agenda omnia jubeat,
quàm jubeatur; quia autem,
præter reliqua in noſtra Wratis-
lavienſi civitate difficultatem
non minimam video in curanda
lue venerea, ita ut vix medicus
ſit, qui illam aggredi tentaret,
imò cum non diu hominem a-
liàs egregium, lue venerea labo-
rantem, curaſſem, à medico
verba multa faciente, ſed pa-
rùm præſtante admonitus, ne ſi-
milia aggrederer, cui riſu dixi,
quæ huic chartæ non inſignan-
da; cùm inquam non mini-
mam difficultatem in curanda
lue venerea video, animus mi-
hi eſt methodicam curam, quæ
multis profuit, neminem læſit
(non

(non enim violenta eſt) in lucem edendi, cui ſimilem non invenies, etſi omnia medicorum ſcripta hactenus edita pervolveres. Et his promiſſis tractatum meum concludo.

Meritò itaq; ſit Benedictus DEUS, ex cujus inexhauſta munificentia hocce nobis innotuit medicamentum.

In-

Index rerum.

A.

Abortus cauſa. 63
Aliorum auth. Th. conſtant. vel ſolis mineralibus, l. cum herbis. 5
Aluminis hiſtoria. 25
Andernaci Guintherii Th. artific. 4
Antimonium Authoris quid. 17
Antimonii hiſtoria. 26
Arſenici correcti hiſtoria. 27
Arſenicum incorrectum non uſurpandum. ibid.
Arſenici vera correctio ſecreta. ib.
Artifex mutare debet therm. artif. ſecundum curſum ſiderum. 10
Aſtronomus eſſe debet præparator thermarum. 18
Authoris admonitio. 47.48
Author multos thermis art. curavit,

vit, quos naturales non cura-
runt. 8
Authoris thermæ VII. habent mi-
neralia. 10
adhuc ſunt in ſummo arcano. 11
thermarum mineralia expo-
nuntur. 12
labor ab aliis diverſus. 14

B.

Baurath quid. 29
Bononiæ experimentum factum oc-
cid. glires. 14
Butyrum contra mures & gli-
res. ibidem.
Butyri hujus experimentum. 15.

C.

Calculi remedium. 57
Capivacii Hieronymi th. artific. 3
Catharrus quid. 49
Cauſa cur practici naturales ther-
mas amant. 5
Cerberus chymicus quid. 29
Coli-

Colicos dolores ac flatus ther. auth. diſcutiunt. 51. ſeq.
Compoſitum an retineat vires ſimplicium. 35
Concretum authoris quid. 17
Corporis diſpoſitio diligenter ſollicitanda. 67
Correctionem arſenici author ſibi ſervat. 27

D.

Declaratio ingredientium th. authoris. 17
Definitio rheumatiſmi. 40

F.

Ferri hiſtoria. 28
Fuchſii Leonhardi thermæ artif. 1
Furor uterinus inter affectus matricis numerandus. 61
differt ab hyſterica paſſione. ib.

unde originem trahat. ibid.
qui illo affectu laborant. ibid.

G.

Galenus totam curandi methodum à chirurgica ratione aſſumſit. 69
Gonorrhœa non ſemper à contactu venereo oritur. 60
curant illam th. auth. ibid.
Guintherii Andernaci thermæ artif. 4
Gulielmi Rondeletii th. art. 5

H.

Hieronymi Capivacii thermæ art. 3
Hiſtoria aluminis. 25
antimonii. 26
arſenici correcti. 27
ferri. 28
nitri. 29
plumbi. 30
ſalis. 31

Sul-

ſulphuris. 33
vitrioli. 34
Hyſterica paſſio unde originem trahat. 61

I.

Iecur calidum habentes, cur ventriculum frigidum obtineant. 39
Influxus cœleſtis conſiderandus in th. art. 5
Ioannis Guintherii Andernaci th. art. 4
Michaëlis th. artif. 3

L.

Labor authoris thermarum diverſus ab aliis. 141
Leonbardi Fuchſii thermæ artif.

M.

Medicus eſſe debet præparator thermarum. 18
dogmaticus quis. 19

empirícus quis. ibid.
methodicus quis. 18
Paracelſiſta quis. 19
mutilus quis. 70
Medici utrum benè faciant, negantes ſui eſſe officii, univerſam medicinam exercere. 68. ſeq.
Medicinæ univerſæ præcepta qui tradiderint. 69
Medium occidendi quodcunque animal. 14
Medii hujus experimentum. 15
Metallum unum poteſt in alterum mutari. 14
Michaëlis Joan. th. artif. 3
Mineræ ſemper novæ inveniuntur. 23
Mineralia th. auth. ſunt VII. 11
declaratio. 17
quomodo generentur. 20
non habent ſperma diverſum. 21
habent pro ſpermate vaporem humidum. ibid.
Mo-

Modum corrigendi arſenicum author ſibi ſervat. 27
Mutationes tres quælibet thermæ admittunt. 10
Mutilus medicus quis. 70

N.

Natura mutat naturales th. juxta curſum ſiderum. 9
Nitri hiſtoria. 29

P.

Philoſophus eſſe debet præparator therm. 18
Philtrum curant thermæ authoris. 58
Philtro correpti exemplum adducitur. ibid.
Plumbi hiſtoria. 30
Plumbum authoris quid. 17
Pſeudomedicorum numerus infinitus. 61
Purgatio quando ſit neceſſaria. 67

R.

Remedium contra calculum. 55. *ſeq.*
Rheumatiſmi definitio. 40
Rondeletii Gulielmi th. artif. 5

S.

Salis hiſtoria. 31
Scorbutus quid. 54
Sol quomodo fiat. 23
Sperma mineralium non diverſum. 21
  eſt vapor humidus. ibid.
Sphæra planetarum exponitur. 12
Sterilitatem removent th. authoris. 62
  qualis ad illam vitandam debeat eſſe proportio inter maritum & fœminam. ibid.
Sulphuris hiſtoria. 33

T.

Thermæ artif. Hieron. Capivacii. 3
  Joannis Michaëlis. ibid.
  Guinth. Andern. 4

Leon-

Leonhardi Fuchſii. 1
à modernis pract. cur parvi æſtimentur. 5
ſunt præſtantiores natural. 6. 10
habent, quod naturales non habent. 7
aliquando malè præparantur. 8
præſcribantur. ib.
mutandæ ſecund. curſum ſid. ab art. 10
authoris VII habent mineral. ib.
adhuc ſunt in ſummo arcano. 11
mineralia exponuntur. 12
declaratio ingredientium. 17
virtutes. 42
legitimæ ab illegitimis unde cogn. 47
Thermæ auth. dolores ac flatus colicos diſcutiunt. 51. ſeq.
icterum curant. 53
conveniunt in morbo ſcorbutico. ib. ſeq.
ſunt remedium contr. calcul. 57

Thermæ auth. philtrum curant. 58
Gonorrhœam non ſolum curant, ſed etiam ab illa præſerv. 60
furori uterino auxilio ſunt. 61
ſterilitatem removent. 62
utero gerentes an illis uti audeant. 63
quid illis ſit faciendum, qui fructum ex his thermis velint haurire. 65
Thermæ natur. in anno biſſextili ſunt noxiæ. 7
mutantur ſecund. curſum ſid. à natura. 9
quælibet trib. mod. mutandæ. 10

V.

Venæſectio quando ſit neceſſaria. 67
magis univerſalis eſt purgatione. 68
Venus quomodo fiat. 23
Virtutes Thermarum authoris. 42
Vitrioli hiſtoria. 34
Vitriolum authoris quid. 18
Utero gerentes an th. aut. uti audeant. 63
quando ſint medicandæ. 64

APHO-

APHORISMI MEDICI

à

Johanne Horatio Molitor, Philoſoph. & Medicinæ Doctore, magnâ induſtriâ conſcripti.

Caput I.

1. Boni Medici eſt, præter ea, quæ religioni neceſſaria ſunt, non multos ægros (multò minùs externa) ſuſcipere. Variis enim morbis ut mens opprimitur, ita corpus fatigatione continuâ marceſcit.

2. Prudentis Medici eſt, inſanabiles ac deſperatos m rbos non curare, ne hominem occidiſſe, qui forte ſuâ interiturus erat, exiſtimetur.

3. Dubias valetudines, ſine certa tamen deſperatione ſuſcipiat, ne

ceſſariis tamen indicare oportet, rem in difficili eſſe: alioquin vel artem malo vinci, vel te erraſſe indicio ſit.

4. Satiùs eſt tamen omnibus in rebus anceps auxilium experiri, quàm nullum, plurimorum ſententiâ.

5. Quæ natura ſalubriter & probè operatur, ea medicum imitari oportet.

6. Non ſatis eſt, Medicum ſuum feciſſe officium, niſi ſuum quoque ægrotus, ſuum aſtantes faciant, ſintq; externa ritè comparata.

7. Decet Medicum ægri conſuetudinem cognoſcere in ſanitate, ut cùm res ipſi ſano placentes agnoverit, ei illas promittat, cùm ab ægritudine correptus fuerit.

8. Qui, quiô morbum levet, nihil prætermittit, & ſecundum artẽ omnia

gerit

gerit, probi Medici officium fecit, etiamſi non omnia ſemper reſpondeant. Neque enim orator ſemper perſuadet, tamen ubi, quod artis ſuæ eſt, fecerit, oratoris munus explevit.

9. Diſcordantium medicorum turba ægrotantes multos ducit ad interitum. Mutua verò ipſorum convenientia quàm plurimos ad ſanitatem reducit.

10. Plus mali à medicamentis, quàm à morbo, ſi eo modo, quo debent, non applicentur. Optimum enim remedium eſt, aliquando nullum medicamentum adhibere.

11. Sufficit, ut quis dicatur occiſor ægroti, ſi eo modo, quo debuiſſet, morbum non ſit aggreſſus.

12. Potentum, & delicatorum inobedientia, ac inopum penuria, ſæpenumerò Medicos à rectè agendis diſtrahunt.

13. Parcitas in laxando, ac in reficiendo liberalitas, duo ſunt, quæ Medicum ſæpè à detractorum calumniis liberum reddunt.

14. Unum hoc Medicus rectè agit, quod rectè cognoſcit.

15. Omnis cognitio eſt per cauſas, medicus igitur cauſarum imperitus minimè verus medicus cenſendus.

16. Multæ ægritudines ſuâ naturâ ſanabiles ægri negligentia & errore, conſilia medicorum ſaluberrima reſpuentis, fiunt incurabiles.

17. Vehementi malo, vehementi omninò auxilio opus eſt.

18. Succurrendum ſemper parti maximè laboranti.

19. Hiſtrionis eſt, exigui momenti morbum attollere; quo plus exinde præſtitiſſe videatur.

20. Me-

20. Medici officium eſt, ut tutò, ut celeriter, ut jucundè curet. Verum periculoſam eſſe conſtat nimiam feſtinationem, & voluptatem.

21. Peregrina remedia ſemper quærere & pretioſa duntaxat, impudentis eſt oſtentationis.

22. Catharticis uti venenatis periculoſum eſt; unde ad teſtamentorum inſidias ſæpè oboritur occaſio, in qua re, & officinarum fides neceſſaria eſt.

23. Ægrotantis proprietates noſſe oportet, quæque amica, quæque inimica ſint, intelligere.

24. Alienam miſeriam pudoris ſociam indicare nefas eſt.

25. Nec cuivis præſidium profitenti valetudinis deſiderio ſtatim credatur: ſolis medicis occidendi impunitate relictâ.

26. Carnificis eſt pendentibus fatis, & inter ipſos cruciatus ingens præmium expectare: vel morbum protrahere, vel duntaxat emovere, ubi extrahere omnino opus eſt.

27. Barbari benè merentibus gratiam non referunt, & valetudine conflictati multa promittunt, ad vitã exinde revocati conviciis invicem proſequuntur.

28. Famoſi veneni vires, aut abortiendi modum; vel quæ conceptum inhibeant, indicare ſcelus eſt.

29. Dubiæ valetudini aſſidere Medicus debet & arteriarum pulſu vires perquirere, cæteraſq; notas inſpicere, quin & ſideralis ſcientiæ haud ignarus ſit, neceſſe eſt.

30. Cùm malorum futurorum inevitabilium ignoratio utilior ſit, quàm

quàm ipſorum ſcientia: deterio-
ra accidentia ſuperventura ægro-
tantibus ipſis haudquaquam de-
bent præſagiri.

31. Ægro, quæ bona ſunt auguria, denunciari debent; ſi quid tamen mali minatur infirmitas, neceſſariis tantum ſignificare fas eſt.

32. Simpliciũ effectus tenere ſumma cura debet, ex quibus compoſita, & nobilitatis & plebis auxilia, inventu etiam facilia habentur.

33. Periti medici manum non protinus ut veniunt, apprehendunt: ſed primùm hilari vultu reſident. Sermone leni ſollicitudinem ſubmovent. Nam & medici conſpectus, ac alia multa de facili venarum ratione turbant.

34. Variis auxiliis morbus expugnandus eſt, alioquin conſuetudo naturam facit.

Caput

35. Quorum morborum cura adeò difficilis eſt,ut facilè evelli nequeant, cum boño præſagio ipſorum curam attentabis, & levando dolorem patientis vitam ad tempus prólongabis.

36. Scire ergo oportet: ſi virtus non remaneat ad horam usque ſtatus morbi, ægrotum mori contingit ex illa ægritudine.

37. Virtutis debilitas, morbi magnitudo, materiæq; peccantis indigeſtio ſine criſi, ſubitam ægri mortem minantur.

38. A prima die morbi in ſingulis quaternis diebus ipſius morbi ſigna, atque morbum ipſum conſiderare oportet: quoniam ex his duobus non ſolùm principii tempus cognoſcere licet; verùm etiam ſæpiùs, quo tempore morbus ipſe finietur.

39. A liene morbi fiunt diuturni & melancholici, à veſicula autem fellis, breves oriuntur & acuti.

40. Quæ præſentem ſanitatem oſtendunt, diagnoſtica ſigna dicuntur; quæ futuram prognoſtica; quæ præteritam anamniſtica. Major tamen utilitas eſt diagnoſticorum & prognoſticorum, quàm commemorantium.

41. Cordis tremor aſſiduus ſubitam mortem minatur; ſenſus verò membrorum deperditio paralyſin.

42. Intenſus capitis dolor, cum rubente facie, phreneſin prognoſticat; facies verò rubra tumens, & ad fuſcedinem declinans, lepram futuram præſagit.

43. Ex ſtranguria iliacus dolor in ſeptimo hominem rapit, niſi febris cum ſudore præſidium adferat.

44. Ti-

44. Timor & triſtitia multa, quorum cauſæ ignorantur, melancholiam demonſtrant.

45. Quoniam febrilis calor per arterias & venas febricitantium graditur, ipſorum urinas oportet conſiderare: circa ventrem dolentium egeſtiones; pleuriticorum ſputa.

46. Solita juvare ſi juvant, bona eſt eorum ſignificatio; ſi verò non juverint decenter exhibita, morbi exitus formidandus eſt.

47. Facilè ſolvitur morbus, ſi robur virtutis adſit: imbecilli verò facta, citò mors accelerat. Ob id virtutis robur ex propriis operibus oportet præcognoſcere & præſertim ex iis, quæ fiunt ſecundum pulſus.

48. Ut enim corporis affectus ſe habet: ſic pulſus arteriæ cordis motibus incitatur.

49. Un-

49. Undoſus pulſus atque inſigniter mollis futuros ſudores indicat, creber, celer, magnus, ſimul æqualis ephemeram; ſi aliquantò durior hecticam, ſi ſimul turgidus, plenus, ac vehemens ſynochum ſimplicem, ſi ſimul inæqualis pumonſtrat.

50. Rarus, tardus, & parvus indicat frigidum morbum; ſi ſimul inæqualis, humorum craſſorum cotridam depiam obſtruentem.

51. Pulſus in calida complexione magnus eſt, celer, & frequens; in frigida parvus & tardus; in humida profundus, latus, inæqualis, & mollis: in ſicca, anguſtus & durus.

52. Ægritudines hyeme nutrimentum capientes, in æſtate finiuntur; quæ verò in æſtate creverint, niſi infra dierũ circuitũ abſolvuntur, terminantur in hyeme. Vernorum morborum autumnus liberator eſt; Ver autem autumnalium.

53. In

53. In morbo ſtomachi certius ſignum ex egeſtione, quàm ex urina ſumitur.

54. Quibuſcunque mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

55. Si nares acutæ ſint, oculi concavi, collapſa tempora, frigidæ contractæque aures, & imis partibus leniter verſæ, cutis circa frontem dura, intenta, & arida, totius faciei color niger, aut pallidus, aut livens, aut plumbeus, malum; multoque magis ſi neque vigilia, nec ventris reſolutio, neque inedia præceſſerit.

56. Indicia mortis ſunt ungues digitique pallidi, frigidus ſpiritus, aut ſi quis in veſte floccos colligit, vel in adjuncto pariete, ſi quæ minuta eminent, carpit.

57. Do-

57. Dolores circa coxas & inferiores partes orti, ſi ad viſcera tranſierint, ſubitoq; deſierint, mortem ſubeſſe teſtantur, magisq; ſi alia quoque ſigna acceſſerint.

58. Cui ſano ſubitus dolor capitis ortus eſt, ac ſomnus profundus acceſſit, ſic ut ſtertat, nec expergiſcatur, illi intra ſeptimum diem pereundum eſt, magisq; ſi eum alvus cita non anteceſſerit.

59. Ubi ægrotus pedes, brachia, cervicem inæqualiter diſpergit, ac nudat, neque iis calor ſubeſt, mali morbi ſignum eſt. Grave quoque eſt, ſi ſe ipſum æger continere non valens ad pedes ſubinde delabitur.

60. Stomachus cui doluerit, & acutè febrierit, ſi in dextro pede puſtula ei enaſcatur acerrima, & nullum deſiderium habuerit, ſeptimo die moritur.

61. Ti-

61. Timere quis debet, ſi crebra ulcera oriuntur, ſi corpus contra conſuetudinem incaleſcit, ſi gravior ſomnus premat, ſi tumultuoſa ſomnia adſint, ſi ſæpiùs expergiſcitur aliquis, quàm conſuevit, deinde iterum ſoporatur; ſi corpus dormientis circa partes aliquas contra conſvetudinem inſudat, maximeque circa pectus, aut cervicem, aut crura, aut genua, vel coxas.

62. Spontaneæ laſſitudines morbum denuntiant.

63. Sternutamentum inter bona indicia eſt, ſic & cupiditas cibi, vel à primo ſervata vel etiam poſt faſtidium orta.

64. Oblivio, quæ ſanis ſponte provenit, comitialem morbum, aut lethargum, aut apoplexiam denunciat.

65. In-

65. Innata malitia figuræ nunquam adultis corrigitur, in creſcentibus verò raro.

66. Meatus innaturalis, qui diu manavit, ut in fiſtulis antiquis, abſque timore gravioris incommodi, niſi manatio conſueta derivetur ad proxima, obturari non poteſt.

67. Eos, quibus egeſtionis & urinæ ſuperfluitates diutius retinentur, lumborum aut circumjacentium membrorum paſſiones incurrere neceſſum eſt.

68. Inter anni partes, ſi hyems ſicca & aquilonia; Ver pluvioſum & auſtrale fuerit, æſtate neceſſe eſt febres acutas fieri & ophthalmias & dyſenterias, mulieribus præſertim & viris natura humidioribus.

69. Cùm æſtas ſit ſimilis veri, ſudores in febribus multos expectare oportet.

70. Con-

70. Contra verò ſi auſtralis hyems, & pluvioſa & tepens fuerit, ver ſiccum & aquilonium, mulieres, quibus partus in ver incidit, quavis occaſione abortiunt, aut ſi pariant, tàm infirmos & morboſos partus edunt, ut vel ſtatim ipſi intereant, vel tenues & valetudinarii vivant. Cœteris dyſenteriæ & ophthalmiæ ſiccæ fiunt, & ſenibus catarrhi perniciem brevi allaturi.

71. Si ver pluvioſum fuerit, & inconſtans aëris mutatio, æſtate expectare oportet puſtulas ulceroſas plurimas, variolas, tubercula, abſceſſus, phreneſin, & omnis generis febres, quæ nulla ventris ſolutione curantur.

72. Æſtate verò ſicca & aquilonia; Autumno pluvioſo & auſtrali, vehementes capitis dolores in hyemem & tuſſes, raucitates & gravedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.

73. Aquilonio & ſicco Autumno; hominibus naturâ humidis & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophthalmiæ ſiccæ & febres partim acutæ, partim longæ, quoſdam etiam melancholiæ, malè habebunt.

74. Morbi verò ipſi, & anni tempora; & periodorum inter ſe proportionis obſervatio, ſive eæ quotidiè, ſive alternis, ſive majori intervallo fiant, paroxyſmos, & ſtatum morborum indicabunt.

75. Quo in morbo ſomnus laborem adfert, mortiferum eſt: ſi verò levationem, minimè lethale.

76. Qui parte aliqua corporis dolent, & dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat.

77. Qui natura ſunt valdè craſſi, breviore vita fruuntur, quàm qui graciles.

78. In temporibus cùm eodem die modo calor, modo frigus, autumnales morbi expectandi.

79. Auſter auditum hebetat, caliginem viſui obducit, caput gravat, membris tarditatem & langvorem conciliat: cùm itaque is increbreſcit, talia invalidis accidunt.

80. Aquilo tuſſes movet, fauces exaſperat, alvum indurat, urinam ſupprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante talia infirmos expectare oportet.

81. Magnis ſiccitatibus fiunt febres acutæ, quod ſi annus talis eſſe pergat, qualem temporis ſtatum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

82. Ex tempeſtatibus anni in univerſum ſiccitates aſſiduis imbribus ſalubriores, & minus mortiferæ.

83. Aſſi-

83. Aſſiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alvi, putredines, epilepſiæ, apoplexiæ, anginæ, ſiccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, urinæ & inteſtinorum difficultates.

84. Quotidianæ tempeſtates Aquiloniæ cogunt corpora, firmantque, mobiliora item, expeditioraque & coloratiora, & auditu valentiora reddunt, alvum ſiccant, oculos mordent, &, ſi pectus dolor aliquis prius habuerit, exaſperant.

85. Contra Auſtrinæ eadem ſolvunt, & humectant, auditum hebetant, caput gravant, vertiginem oculis, tarditatem & languorem corporibus adferunt, alvum humectant,

86. Naturarum diverſitas potiſſima cauſa eſt, cùm longitudinis, tùm brevitatis vitæ. Sunt enim, qui ab ipſo ortu adeò improſpero corporis ſtatu, ut ne, ſi Æſculapium quidem ipſum iis præfeceris, vel quadrageſimum annum videant.

87. Naturarum diverſitas potiſſimum in cauſa eſt, cur ab iiſdem cùm adjuventur, tùm lædantur homines.

88. Morbi hæreditarii, licet utplurimum inextirpabilis exiſtimentur eſſe radicis: tamen ne in deterius pullulent, convenienti victus moderatione prohibere poſſumus.

89. Hæreditarius morbus cenſendus eſt, ſi utroque parente, eodem morbi genere laborante, conceptus infans morbidus edatur. Uno

no enim parente exiſtente ſano, alterius ſeminis defectus corrigi poterit, ut in infantem hæreditariè morbus non tranſeat, ut experientia ſæpè docet, quam negare, nimis ſophiſticum eſt.

90. Quod ad tempora verò pertinet; Vere & prima æſtate pueri, & his ætate proximi, optimè degunt, valentque maximè. Æſtate verò & autumni ad aliquam usque partem ſenes. Reliquo autumno & hyeme, qui mediam ætatem agunt.

91. Quilibet in quibuſvis temporibus morbi fieri poſſunt: nonnulli tamen in quibuſdam magis, tùm fiunt, tùm irritantur.

92. Vere enim inſania, melancholia, epilepſia, fluxiones ſanguinis, anginæ, gravedines, deſtillationes, tuſſes, lepræ, impetigines, vitiligines, & puſtulæ, ulceroſæ pluri-

mæ, tubercula, articulorum dolores,

93. Æſtate verò nonnulli horum, & febres continuæ, ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item, & vomitiones, alvi profluvia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris ulcerationes, genitalium putredines & ſudationes.

94. Autumno æſtivi etiam multi morbi, & febres quartanæ & incertæ, lienis tumor, aqua intercus, tabes, urinæ difficultas, inteſtinorum levitas, coxæ dolores, angina, anhelatio, inteſtinorum parte quapiam coarctatiò, epilepſia, inſania, melancholia.

95. Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, gravedines, raucitates, tuſſes, pectoris, laterum & lumborum dolores, cephalalgiæ, vertigines, apoplexiæ.

96. Se-

96. Secundum ætates autem hi morbi fiunt; parvis & nuper natis puerulis, oris ulcera, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

97. Adventante dentitionis tempore, gingivarum pruritus, febres, convulſiones; alvi profluvia, maximè cum caninos edunt dentes, & iis præſertim, qui craſſiſſimi ſunt, & qui alvo ſunt dura.

98. Ipſis verò grandiuſculis, tonſillarum inflammationes, vertebræ in occipitio, introrſum luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ penſiles, ſatyriaſmi, ſtranguriæ, ſtrumæ, & alia tubercula, præcipuè verò ante dicta.

99. Adoleſcentibus, ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepſiæ, aliique morbi, ſed præcipuè nunc dicti.

100. Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſſi, ſtranguriæ, dyſuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexia, cachexia, pruritus totius corporis, vigiliæ; alvi, oculorum & narium humiditates, viſus obtuſior, glaucomata, auditus hebetior.

Caput IV.

101. Diætetica Medicina præſtantior eſt pharmaceuticâ & chirurgicâ.

102 Qui rectâ victus ratione utuntur, nec vomttu, nec alvi purgatione indigent.

103. In ipſis exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium: & cùm per circuitus redeunt morbi, in ipſis acceſſionibus abſtinendum.

104. Æſtate & autumno cibum copioſio-

pioſiorem ferunt difficillimè, hyemè facillimè, vere minus.

105. Eorum, quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones eſſe ſolent.

106. Paulò pejor, ſed ſuavior cibus & potus, meliori quidem, ſed ingrato præferendus. Quæcunque enim cum voluptate aſſumuntur, iſta ventriculus amplexatur, & magis concoquit; ſicuti illa quæ diſplicent refugit, unde nauſeæ, flatus & fluctuatio.

107. In morbi principio æger cibandus eſt parcè, & victus hic eſt tenuis: in augmento parciùs & eſt tenuior: in ſtatu parciſſimè, eſtque tenuiſſimus: & in declinatione modicè, ac modicus dicitur.

108. Æger tempore minoris afflictionis debet cibari: ſic enim virtus circa materiam exuperantem mi-

 nus

nus eſt occupata, & cibum meliùs complectitur. Nonnunquam tamen in ſtatu, ubi afflictio eſt intenſiſſima, præſertim in corporibus, ſiccis, & facilè reſolubilibus, cibum offerre cogimur, ne virtus proſternatur, ob immodicam ſpirituum ac caloris nativi reſolutionem.

109. Corpora cholerica, cùm ſint ſicca & emacida, ac valdè reſolubilia, præſertim ſi in labore ac vigiliis vitam degerunt, ſtatim ſunt cibanda, etiam in ipſo paroxyſmo, & quacunque hora occurrit medicus. Si enim non confeſtim cibo reficiuntur & humectantur, tùm aut cadunt in ſyncopen, & moriuntur in paroxyſmo, ob magnam reſolutionem; aut fiunt confeſtim hectici, ob magnam exſiccationem.

110. Conſuetudo etiam in præſcribenda diæta conſideranda. Nam cra-

crapuloſis non temerè eſt inedia injungenda, & tenuis diæta præſcribenda. Quicunque enim error committitur magnus, major in tenuiori victu fit, quàm in pleniori.

111. Cùm ignem igni addere non liceat, vinum propterea pueris non guſtandum: nam eorum capita malo vapore replent, & calefaciendo mentem eorum perturbant.

112. Cibaria temperata, concoctu facilia, naturis ſenum præ cœteris conveniunt.

113. Subtilis ſubſtantiæ vinum prodeſt ſenibus; Omnia enim membra eorum calefacit, & ſangvinis ſerum ſubducit per urinam.

114. Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica; tuſſes movent, ſanguinis profluvium, & deſtillationes.

115. Qui nimio cibo utuntur, corpora non augent.

116. Humidius alimentum, ut diſtribuitur citiùs, ita citiùs etiam evaporat.

117. Plus eſt alimenti in carne, quàm in ullo alio cibo.

118. Corpora humida parùm comedunt, plurimùm egerunt, difficulter curantur.

119. Præſtat cum diæta potiùs curare, ſi fieri poſſit, quàm cum pharmacis.

120. Omne ferum animal domeſtico levius, & quodcunque humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt.

121. Omne animal quadrupes, ſi lactans eſt, minus alimenti præſtat.

122. Exercitatorum animalium carnes non exercitatorum carnibus ſaniores reputantur.

123. Men-

123. Menſæ brevitas & bonorum ciborum paucitas, magis quàm horum diverſitas, ſana corpora faciunt.

124. Tria ſaluberrima: non repleri nimium; exerceri absque defatigatione; ac genitale ſemen continere.

Caput V.

125. Principiis obſtandum, & occaſiones auxiliorum nunquam negligendæ.

126. A fortioribus morborum indicationibus, ipſorum curatio ſemper auſpicanda eſt.

127. Quot ſunt morborum ſpecies: tot ſunt curationum variationes.

128. Corpus medicâ materiâ curatur: ſpiritus autem aëreus, ſanguinis vapor, & quaſi corporis & animæ vinculū, aëreis odoribus,

 ſonis-

ſonisque & cantibus temperatur & alitur.

129. Ignorantibus gradum diſtemperaturæ corporum, aut medicinarum morbis appropriatarum, rectè curandi via iis prorſus concluditur.

130. Quoniam cùm pituitoſum, tùm ſeroſum excrementum in corporibus ſenum facilè colligitur, ſæpiùs ipſorum urinas movere, & alvum ſolvere convenit.

131. Quanto gradu à medio corpus diſtemperatum diſtat: tanto gradu medicina contraria, ut ad illud reducatur, indiget.

132. Quæcunque jam factos curant affectus, hæc & antequam fiant prohibent.

133. Simplici morbo medela convenit in virtute ſimplex: compoſito autem, compoſita; nam ſecundum

dum cauſæ compoſitionem medela componi debet.

134. Non minùs ex animi, quàm ex corporis vitio morbi multi oriuntur, ea de re videndum eſt, antequam morbum curemus, è corporéne, an ex animo naſcatur infirmitas. A cauſis enim incipiendum eſt, ut arboris interitus non ex ramis: ſed ex radice petatur.

135. Maxima in medendo difficultas, cùm contraria auxilia indicantur.

136. In frigido morbo à vino haudquaquam abſtinendum eſt. Concoquit enim id ſemicrudos ſuccos, quantum aliud, tùm ſudorem, tùm urinam permutat, ac ſomnum conciliat.

137. Tutiùs eſt mederi ſomno morbis, cibique abſtinentiâ, vel exercitio; quàm ſcammonio aut euphorbio.

138. Sa-

138. Sæpè lavare caput & pedes cum aqua calida, in qua bullierint meliſſa, folia lauri, chamomilla, & ſimilia, memoriæ, capiti, & oculis valdè confert.

139. Semel, multum & repentè, vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, aut alio quovis modo corpus movere, periculoſum. Omne ſiquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit tutum, cùm aliàs, tùm maximè, ubi ab uno ad aliud facienda eſt mutatio.

140. Antequam purgatorium pharmacum offeras, cura priùs, ut humores ſint tenues, & fluxioni parati, deinde ut ſint æquati, hoc eſt, ut non ſint craſſi & lenti, poſtremò ut meatus ſint apperti, per quos purgatio fieri debet.

141. In digerenda materia melancholica, duplex eſt intentio: una eſt attenuare, & diſſecare humoris

craſſi.

craſſitiem, moderatè tamen calidis, ne id, quod ſubtile eſt, reſolvatur, & craſſum in corpore relinquatur; altera eſt, humectare, & lenire humoris ſiccitatem, & terreſtreitatem, ſed in materia aduſta utimur refrigerantibus, diſſecantibus, & humectantibus.

142. Quando calor aliquis præter naturam adeſt, tùm diuretica quibuſdam refrigerantibus, ne calor intendatur, temperentur: ſi enim calida mera offeruntur, tùm augetur & febris & putredo.

143. Digeſtiva, aperitiva, diuretica, & omnia diaphoreticá in aurora debent offerri. Tùm enim venæ remotæ epatis & meſeraicarum, ſunt inanitæ, & chylus in eis contentus tùm eſt concoctus.

144. Quando poſt uſum digeſtivorum accidit vomitus, nequaquam deterrearis: Hoc enim indicat, materiam viſcoſam parietibus ſto-

machi

machi adhærentem, eſſe abſterſam, diſſectamque.

145. Cholera æruginoſa & praſſina, non expectant digeſtionem, ſed ſtatim debent evacuari, tanquam materia venenoſa & furioſa.

146. In paratis ad phthiſin, & in catarrho, non tutum eſt uti gargariſmis attenuantibus, detrahentibusque pituitam. Sic quoque non tutum eſt errhinis & ſternutatoriis uti in paratis ad ophthalmiam, oculorum lacrymas, & cataractam.

147. Quando cum febris paralyſis complicatur, tùm febri principió curanda eſt, non neglecta tamen paralyſi. Ideò hîc uſus ſyrupi acetoſi ſimplicis cum melle roſato colato plurimum valet.

148 Vomitus lædit eos, quibus pectus ſtrictum eſt, longum collum, & ſpiritalia debilia, ſic phthiſicos

&

& inſolitos vomere, præpingues ſeu craſſos, qui ad anginam, vel ſanguinis ſputum parati ſunt, & quibus oculi ſunt debiles, & cerebrum infirmum.

149. In reconvaleſcentia palpebrarum inflatio, aut appetitus corruptus, vel proſtratus, aut frequens nauſea, aut ſtomachi inflatio, aut ſi urina ſedimentum non habet, hoc ſignum eſt recidivæ.

150. In reconvaleſcentia, vini uſus optimè confert. Coitus verò deteſtatur.

151. Diæta reconvaleſcentium in hoc conſiſtit, ut reſtaurentur vires, & humectetur corpus.

152. Regimen convaleſcentium, tribus completur intentionibus: prima eſt, alterare dyſcraſiam reli-

relictam; ſecunda, confortare principalia membra, & præcipuè nutritiva; tertia materiam relictam, ſeu de novo coacervatam, digerere, & evacuare.

FINIS.